

Notranje oblikovanje - prilagajanje ljudem in okoljem

Ob prehodu v novo desetletje smo se pogovarjali z izkušeno arhitektko in notranjo oblikovalko Petro Zakrajšek, ki je pred natanko dvajsetimi leti ustanovila zdaj osemčlanski biro GAO arhitekti, za katerega sama pravi: »Njegovo bistvo je v razumevanju in spoštovanju naročnika ter v medsebojnem zaupanju. V zmožnosti prilagajanja raznolikim okoljem in načinom bivanja, predvsem pa v ljubezni do prostorov in zgodb, ki jih skozi svetlobo, teksture, materiale in barve pripoveduje interjer.« Povprašali smo jo, kako se je v preteklem desetletju na naših tleh razvijalo področje notranjega oblikovanja, kam nas vodi prihodnost in katere so lastnosti kakovostno oblikovanega interjerja.

Lani ste obeležili dvajseto leto delovanja. Občudovanja vredna številka, predvsem glede na vse izzive, ki so se pojavljali v stroki v tem obdobju. Bi nam opisali svoje začetke? Kako in kje se je začela vaša karierna pot?

Moja karierna pot se je pravzaprav začela že leto pred ustanovitvijo biroja, in sicer na Japonskem, kjer sem delala v biroju SDG in prvič po končanem študiju na Fakulteti za arhitekturo pridobila zaupanje v svoje sposobnosti ter dela. Moja vloga tam ni bila nič posebnega, bila sem povsem na koncu verige; moje delo je vključevalo rezanje in izdelovanje maket, na računalniku pa sem oblikovala garaže. Pa vendar sem takrat – nekako vizionarsko – prvič dobila občutek, kaj pomeni biti del ekipe, in kako je videti sodelovanje pri velikem projektu. Tega namreč v Sloveniji nisem mogla dobiti.

Ne vem, ali me je vodil pogum ali norost, a takoj zatem, ko sem se vrnila v Slovenijo, sem ustanovila svoj biro. Moja vizija je bila sprva precej vezana na zgled z Japonske, torej je bil poudarek na timske delu sicer samostojnih posameznikov. Pa vendar sem sčasoma spoznala, da pri nas – v evropskem bazenu – brez hierarhije znotraj biroja ne gre.

Omenili ste, da ste v tujini zares začutili pomen timskega dela in medsebojne povezanosti. Kaj vam pomeni ekipa, s katero delate? Kaj so glavne delovne vrednote, ki jih pričakujete od svojih zaposlenih?

Glavni in edini potencial biroja je tim, ki smo ga uspeli zgraditi v zadnjih petih letih. Vsekakor je pomembna tudi prehojena pot in moja osebna zgodovina, ki me je definirala kot človeka; pa seveda vsi sodelavci, ki so mi v dvajsetih letih stali ob strani. Toda najpomembnejši je ta trenutek, ta tim, ki diha homogeno in odgovorno, pri tem pa neizmerno uživa vsak dan posebej. Seveda to ne pomeni, da kdaj ni naporno, težko in na videz brezizhodno. Ampak takrat si zaupamo in vselej, prav vselej, najdemo skupno pot. Glavne vrednote vseh v timu so iz-

jemna odgovornost, samoanaliza, radovednost, igrivost, duhovitost ...

Kateri so bili največji izzivi, s katerimi ste se soočili v vsem tem obdobju – bodisi gospodarski, ustvarjalni ali osebni?

Eden največjih izzivov je bil gotovo osnovna eksistenca – to je bilo včasih zelo težko. Toda vsak človek ima neki osebni zagon, sebi lastno vizijo, predvsem pa si želi delati tisto, kar ljubi. Kajti jaz ljubim to, kar delam – to je moje življenje, ne le moj posel. Prav zaradi tega sem premagala vse, kar mi je kadarkoli prišlo na pot, bilo pa je včasih res težko. Tisto, kar me je vselej gnalo naprej, je moja sposobnost neprestanega učenja in odprtosti. Zmožnost sprejemanja izzivov in učenja na lastnih napakah ter težavah. Pomagala sta mi samorefleksija in analitičen pristop, predvsem pa zavedanje, da je na neki točki treba stopiti preko ovire in iti naprej.

To je čustveno zelo težek proces, ampak vedno sem bila mnenja, da je življenjska pot podobna sipanju mivke na mivko. Skozi vse sem šla zelo počasi, v prvi vrsti pa sem na tak način gradila tudi svoj čustveni proces, kar danes zelo cenim. Menim, da moraš biti v tako kreativnem poslu, v kakršnem smo mi, zrel tudi kot oseba, to mora biti povezano. Vedno sem v sebi čutila nekaj, kar me je gnalo naprej. Vedno sem se odločala, kot sem mislila, da je najbolj prav, ne pa, kot bi bilo morda v tistem trenutku zame najudobnejše.

Govorili sva o izzivih iz preteklosti, medtem pa smo se globalno znašli v situaciji, ki je skoraj popolnoma ohromila delovanje sveta. Kakšen je bil vaš prvi odziv na nastalo situacijo in kje se kažejo prve bistvene spremembe ter posledice?

V biroju smo se na novo nastalo situacijo odzvali enotno ter se odločili, da z delom nadaljujemo na domu. Kot vodja biroja vsak dan prihajam v naše prostore, z ekipo pa delamo preko Team Viewerja in video konferenc. Predstavite za stranke potekajo nemoteno, težave pa se po-

1 Projektivna ekipa
Foto: Arhiv GAO
Arhitekti

Petra Zakrajšek, univ. dipl. inž. arh.
Foto: Tania Mendillo

javi, ko v izvedbenih fazah fizično izbiramo materiale – s tem bo treba počakati do konca karantene. Spremembe bodo edina stalnica prihajajočih mesecev in poskušali se bomo čim bolj prilagoditi. Ker smo homogeni in kot ekipa delujemo odlično, verjamem, da nas bo to še bolj povežalo in okrepi. Ključno za vse stroke in medčloveške odnose nasploh pa bo povezovanje in solidarnost med ljudmi.

Med vašimi projekti nesporno prevladujejo interjerji, predvsem bivalni. Sicer je res, da je vsaka stranka s svojimi željami zgodba zase, pa vendar končni rezultat vselej oblikujejo neke splošne oblikovalske smernice. Kateri slogi notranjega oblikovanja so se v zadnjih desetih letih pojavili in prevladovali pri nas?

Slovenci smo na splošno zelo »sivi« ljudje – zdi se mi, da si pri nas mnogi še vedno želijo nekakšno poznano območje udobja. Še vedno imamo najraje hrast in sive barve, za občutek topline v prostoru se odločamo za les, predvsem pa vztrajamo na bolj minimalističnih potezah.

V zadnjih dveh, treh letih pa se je to začelo izrazito spreminjati. Prihajajo stranke, ki so na primer veliko potovale in tako videle mnogo različnih hotelov. Še preden prestopijo vrata naše pisarne, razumejo, kaj je oblikova-

nje, ki zahteva poznavanje materialov in tekstur. V našem biroju namreč nikoli ničesar ne »krasimo« – osnovni element našega koncepta so vselej materiali in barva.

Splošna slovenska praksa je kazala, da ni problem imeti vijolične fasade, je pa problem imeti vijolično steno. Danes se to spreminja z ozaveščenostjo laikov, ki je nastopila predvsem s pomočjo interneta. Vse stranke pridejo k nam dobro pripravljene; s seboj prinašajo tudi fotografije svojih stilskih preferenc. Opažam sočasen razvoj naših naročnikov ter nas, notranjih oblikovalcev – proces poteka z roko v roki.

Ko arhitekti zaključimo fakulteto, v resnici še vedno ne vemo prav ničesar o psihologiji stranke ali določenih materialih. Poznamo minimalizem, kjer je interjer že del arhitekture, ne poznamo pa tiste bistvene nadgradnje, kjer je interjer podaljšek arhitekture. To je tisto, čemur sledimo v tem biroju. Še vedno pa smo primarno arhitekti, nismo notranji oblikovalci, ki bi kot dekoraterji prostor zgolj krasili. Smo »interieristi«, ki prostor sprva oblikujemo, da postane glamurozen, in šele zatem definiramo materiale, texture in barve, ki morajo biti smiselni del celote in ne njen okras. Tisto, kar navdihuje, so vedno prostor, njegova lokacija, svetloba, vonj ... V proces so vpletena vsa čustva in čutila, ki se sprožijo ob vstopu v prostor.

2 Atrijsko stanovanje
Situla
Foto: Miran Kambič

Torej v tem smislu sodobna tehnologija in komunikacija, ki jo je s seboj prinesel razvoj interneta, zelo pomagata izobraževati in osveščati laike.

Absolutno, bolj smo izobraženi tako mi kot tudi stranke. Pred desetimi leti je bila slika precej drugačna, današnje stranke pa se razlikujejo v poglaviti lastnosti – na interjer so začele gledati kot na dolgoročno investicijo. Za primer vzamemo gostinski lokal ali restavracijo; lastniki razumejo, da je investicijsko ključno, da v projekt vložijo denar, saj se ti bo povrnil. Enako je pri snovanju lastnega doma. Tukaj je vložek še pomembnejši, kajti investiraš v vsak novi dan svoje prihodnosti. V čisto vsako jutro, ko se boš v svojem domu prebudil zadovoljen. Uživati v svojem domu je neprecenljiva dodana vrednost. Najslabše je sprva malce prihraniti, potem pa biti dolgoročno nezadovoljen, medtem ko sanacije oziroma korekcije znesejo bistveno več od prihranjenega zneska.

Ocenili ste, da smo Slovenci – vsaj bili smo – precej »svivi« ter da se to počasi spreminja šele v zadnjih nekaj letih. Bi morda to raven stroka z dodatnim izobraževanjem lahko dvignila že prej? Arhitekti smo oziroma se čutimo dolžni izobraževati in arhitekturo približevati ljudem, a kljub vsemu smo še vedno precej oddaljeni od »laikov«.

Menim, da sta k višji ozaveščenosti o pomenu kakovosti bivanja prispevali prav globalizacija in uporaba socialnih omrežij, kjer so informacije o razvoju notranjega oblikovanja pestre, vezane na različne koncepte, kulturo in navsezadnje na lokalno umestitev v okolje. Vplivnejši od stroke se mi zdi fenomen zadržanosti vsaj kar se tiče barve v nekem zgodovinsko-družbenem momentu. V bivši Jugoslaviji smo nenazadnje živeli obkroženi z enoličnostjo izbora na vseh možnih nivojih in tega ne gre kar tako pozabiti.

Kar se tiče oblikovanja, se vsekakor ne moremo primerjati s strastjo in zgodovinsko nasičeno Italijo ali bogato in boemsko Francijo, pa racionalno in toplo Skandinavijo; notranje oblikovanje je pri nas šele v vzponu in čaka naš še dolga pot. Vesela sem, da jo lahko aktivno soustvarjamo.

Arhitekti se zavedamo, da je oblikovanje interjerja kompleksen proces, ki ima za dosego kakovostnih rezultatov svoje zahteve. Poudarili ste, da je interjer podaljsek arhitekture in ne povsem ločeno dekorativno področje. V kateri fazi prenove ali gradnje bi se torej v projekt moral vključiti notranji oblikovalec?

Menim, da bi oba, arhitekt in notranji oblikovalec, morala na prvo mesto postavljati svoje skupno poslanstvo celovite predstavite hiše na idejni in konceptualni ravni. Začetno vzpostavljeno zaupanje v izvedbeni fazi eksterierja in interjerja pomeni, da se naročnik, arhitekt in arhitekt za notranje oblikovanje povežejo v skupen proces, v skupno energijo, ki omogoča hitro in natančno izdelavo izvedbenih načrtov in precej lažjo ter cenejšo izvedbo del. V praksi je idealno, da se notranji oblikovalec vključi vsaj

pred izdelavo PZI-projekta s strani arhitekta; načrt razsvetljave, izbira tlakov, detajli stropov in oblog so ključne točke uskladitve.

Kako pa bi komentirali sodelovanje z drugimi tesno povezanimi strokami? Na primer gradbeniki, krajinskimi arhitekti, grafičnimi in produktivnimi oblikovalci, torej tudi z drugimi potencialnimi

3 Stanovanje Belle vie
Foto: Miran Kambič

soustvarjalci kreativnega procesa? Kdo od naštetih je recimo vaš najbolj nepogrešljiv člen?

Naš najpomembnejši člen so sodelavci, ki delajo s strastjo, to pa je tisto gonilo, ki nas ob združevanju strok popelje do projektov, ki za naročnika pomenijo višjo raven bivanja. Krajinski arhitekt, mizar, načrtovalec svetlobe, slikopleskar, kamnar, polagalec parketov ... Vse to so ljudje, ki prispevajo kamenček v mozaik celote. Delijo se na tiste, ki svoje delo opravljajo z ljubeznijo in odgovornostjo, težave pa jim predstavlja izziv, ter na tiste, ki jim je to samo vir preživetja. Mi seveda zelo radi sodelujemo s prvimi.

Če se vrneva k slogom oblikovanja – v tujini je razvejanost slogov morda nekoliko bolj izrazita, razvili pa so se tudi slogi notranjega oblikovanja z jasnimi definicijami in imenovanji. Ali torej v biro v zadnjih nekaj letih zahajajo stranke, opremljene s fotografijami in željami po skandinavskem, industrijskem ali podeželskem slogu? Kako se takrat kot strokovnjakinja odzovete? Ali upoštevate predloge, ki jih prinese stranka? Kaj je vaše glavno vodilo pri zasnovi notranjega prostora?

V tem primeru šteje izključno iskrenost. Kot kreativni vodja moraš postaviti svoj estetski kriterij. Če v biro torej vstopi stranka, ki si v Kranjski gori sredi narave in blizu gozda želi interjer v industrijskem slogu, si ji dolžan obrazložiti, da sta eksterier in njegova okolica nekakšen podaljsek interjerja. Da je to ključna povezava, ki jo je treba upoštevati. To je tvoja naloga – ali morda celo poslanstvo. Predvsem pa stranki predstaviš argumente, zakaj bi bilo lepše in smotrnejše, da se prilagodi obstoječemu, v tem primeru naravnemu okolju, ter tako doseže ravnovesje med prehodom interjerja v naravo.

Arhitekti in oblikovalci kot stroka nismo nekdo z vnaprej pripravljenim konceptom, ki bi ga lahko umestil kamorkoli. Ključno je, da se tudi interjer spaja z okolico in to je začetek vsake zgodbe. Popolnoma drugače je pri meščanskih zgradbah, vilah v središču Ljubljane, kjer pred zunanjim svetom zapreš vrata in kjer ta vmesna povezava ni nujna. Tam je precej lažje umeščati popolnoma neodvisne notranje koncepte in samostojne sloge.

Dober primer te navezanosti na zunanjo okolico bivalnega prostora je naše vzorčno stanovanje v ljubljanski Stuli. Večino Slovencev je motila lega samega objekta, ki stoji ob železnici, nedaleč od železniške postaje. Prvi vzgib bi bil, da oblikujemo stanovanje, ki se bo popolnoma odmaknilo in izoliralo od tega »motečega« dejavnika. Ne. Biti moramo iskreni in naročniku predstaviti dejstva – v stanovanje spada industrijski slog, ki se spaja in sklada z okolico. Šli smo celo tako daleč, da smo kupili stare »švelerje« oziroma železniške pragove in jih kot ključni element umestili v atrij. Pri vzpostavljanju dobre komunikacije pa je bistvena prav iskrenost med naročnikom in arhitektom, kajti ta projektivna pot je skupna.

V zadnjih dveh desetletjih se je spremenilo veliko dejavnikov, ki vplivajo na zasnovi notranjega

Umetnost je vedno korak pred sedanostjo, s tem pa nam hkrati ponuja odraz današnje družbe ter vizijo razvoja prihodnosti. Začne se na točki, kjer umetnik obvlada svoje orodje in doseže perfekcijo, v hipu, ko stopi korak čeznjo, pa se rodi pravo bistvo.

oblikovanja. Eden izrazitejših so vsakdanje navade posameznika, ki vedno manj časa preživlja doma.

Nedvomno se je spremenila funkcija bivalnega dela bodisi v hiši ali stanovanju. V sedemdesetih in osemdesetih letih je bila kuhinja tunnel, ki si ga zaprl in s tem skril. Dnevna soba je bila velika, vanjo si povabil goste, nekje vmes pa je ležal jedilni del.

Danes je kuhinja z otokom največji družbeni povezovalnik, ki ga običajno sestavljajo trije ključni elementi. Visoki deli kuhinje nadomeščajo shrambo, ki je skorajda ni več, servisni del z napeljavo –vodo, elektriko in kuhališčem – pa dopolnjuje osrednji otok, ki je končni povezovalnik in točka, kjer se pričinja družabno življenje.

Kuhinjski otok je tako resnično postal povezovalnik treh sklopov, ki so danes znotraj bivalne cone postali enakovredni. Kakovosten bivalni del je oblikovan v tri odprte in enakovredne sklope – kuhinjo, jedilni del in dnevno sobo, ki se je po površini zelo zmanjšala in je danes namenjena predvsem družinskemu druženju ter gledanju televizije, gostje pa so premeščeni za jedilno mizo in kuhinjski otok.

Današnji trendi v Sloveniji izpostavljajo kulinariko, ljudje zelo radi kuhajo, gostijo in se družijo, predvsem pa je ves ta prostor postal odprt. Delitve oziroma pregrade so le še vizualnega značaja.

Kaj pa ostali predeli stanovanja ali hiše, kot so spalnica, otroške sobe in nenazadnje kopalnica?

Večina ljudi danes poudarja, da ne potrebuje velike spalnice, pogosto pa se odločajo za walk-in omaro. Tu

4 Črno-beli minimalizem
Foto: Miran Kambič

velja upoštevati dva ločena segmenta. Če govorimo o prestižnem interjerju, potem spalnica ni namenjena zgolj spanju, temveč združuje več posamičnih sklopov – zvočno ali buffer cono, walk-in omaro, ki je samostojen prostor, nato pa spalnico in kopalnico. Še večje razkošje pa so po navadi domači wellness, savna ali bazen, to pa običajno pomeni tudi bolj ali manj ločeno krilo.

Za preostale stranke mora biti spalnica predvsem dobro zvočno izolirana in zatemnjena, zavzemati pa mora čim manj prostora, saj se tam samo prespi. Ob tem je največji poudarek na omarah in shranjevalnih površinah, kar prav tako priča o splošnem dvigu bivalnega standarda.

Pri vaših projektih je opazna kopica detajlov, ki vas ločijo od mnogih drugih notranjih oblikovalcev. Vsak kotiček je dodelan do zadnje potankosti, nobena forma ali material nista izbrana po naključju.

Moj osebni pogled in vizija oblikovanja našega biroja izvirata iz moje strasti do umetnosti. Umetnost je vedno korak pred sedanjostjo, s tem pa nam hkrati ponuja odraz današnje družbe ter vizijo razvoja prihodnosti. Začne se na točki, kjer umetnik obvlada svoje orodje in doseže perfekcijo, v hipu, ko stopi korak čeznjo, pa se rodi pravo bistvo. V ustvarjanje našega biroja tako spuščamo življenje in poskušamo doseči ravnovesje prostora samega, z detajli pa značaj naročnika. Lahko bi rekla, da smo dobri

Ljudje so dom prav gotovo začeli dojemati kot prostor, ki nudi zavetje, udobje, pisarno, stik z svetom, svet v malem. Estetske in druge smernice bodo sledile predvsem primarnemu čutenju doma kot celovitega zavetja, kjer vsa čutila oživijo in je človek sproščen.

opazovalci s pretanjenim občutkom za celoto in detajle, ki jo kot takšno definirajo.

Drugi večji dejavnik, ki vpliva na družbo, je tehnološki napredek – vse pogostejše so na primer pametne hiše. Če je včasih pisarna zasedala ločen prostor, se je danes bolj ali manj vse preselilo na osebni računalnik ali celo mobilni telefon. Ali so to dodatni kriteriji, ki jih je treba upoštevati pri zasnovi prostora? Kako je tudi to spremenilo interjer?

To je področje, ki po mojem mnenju na samo notranje oblikovanje pravzaprav nima velikega vpliva; v resnici gre za uporabo posameznih elementov opreme. Nekaterim posameznikom je to blizu, drugim sploh ne. Osebnost me to področje ne fascinira preveč, nedvomno pa je to dejavnik, ki ga v celoti upoštevam, če je takšna naroč-

5 Vzorčno stanovanje
Situla
Foto: Miran Kambič

nikova želja. Za ljubitelje tehnologije tako poiščemo dodatke, dopolnitve v interjerju, vsekakor pa to v meni ne narekuje drugačnega pristopa do oblikovanja notranjega prostora.

Arhitekti se tehnološkim inovacijam prilagajamo predvsem v tehničnem, izvedbenem smislu, kar pomeni, da bomo pri izbiri opreme po meri in tudi serijske opreme pazili, da bodo vse tehnične podrobnosti ustrezale sistemu, ki ga narekuje izvedba pametne hiše. Kar pa ne spremeni vizualnega koncepta bivalnega okolja, temveč zgolj upravljanje z njim.

Si pa želim, da bi bilo med obstoječimi produkti za upravljanje pametne hiše vpeljanih več oblikovnih različic in da bi lahko izbirali med različnejšimi primerki. Morda se bosta tudi tu sčasoma tehnologija in oblikovanje bolj povezala, posamični produkti in elementi pa bodo postali tudi oblikovno bolj napredni.

Kako bi kot napoved za bližjo prihodnost zarisali estetske in druge smernice? Ali se je ta vizija morda spremenila glede na trenutne razmere?

Ljudje so dom prav gotovo začeli dojemati kot prostor, ki nudi zavetje, udobje, pisarno, stik z svetom, svet v malem. Estetske in druge smernice bodo sledile predvsem primarnemu čutenju doma kot celovitega zavetja, kjer vsa čutila oživijo in je človek sproščen.

Kaj je tisto, kar na slovenskem območju v resnici definira razkošje? Če je bilo še pred časom veliko stanovanje v središču mesta za mnoge veliko razkošje, bi si drznila trditi, da smo zdaj spoznali, da je največje razkošje bivalnega dela tudi zunanji prostor. Ljudje, ki imajo zunanje, sploh zelene površine, so morda to obdobje psihološko prenesli lažje.

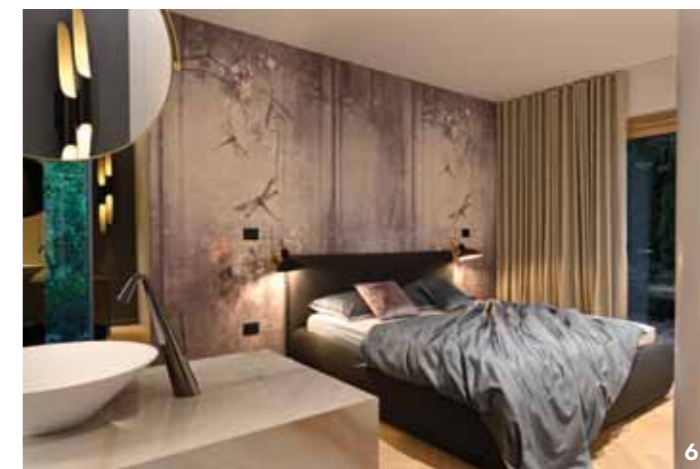
Vsekakor je to nekaj, kar se bo v prihodnosti definiralo kot razkošje; interjer se bo preliel v eksterier in obratno. Če interjer ponuja fizično zavetje, je narava tista, ki pomirja in umirja. Ko se združita, pa je ravnovesje popolno in blagodejno vpliva na človekovo psiho.

V katero smer bo po vašem mnenju skrenilo bivanje in oblikovanje bivalnih prostorov v prihajajočem desetletju?

Prihodnost je zmeraj nepredvidljiva, sploh v današnjih hitro spreminjajočih se izrednih razmerah. Umetniki so vedno korak pred preostalo družbo, zato bi se ob tem oprla na ameriško umetnico Michele Oka Doner, ki pravi, da je dom »jama« in zavetje, v katerem »si lahko žival in v kotu glodaš svojo kost.«

Kakšna pa je vaša poslovna vizija za prihodnost? Mar svoje delo želite ponesti tudi onkraj slovenske meja? Ali menite, da bo to zdaj težje izvedljivo kot pred nastalo situacijo?

Vsaka težka situacija je nova priložnost in vsekakor bo pot drugačna, kljub temu pa ostajam pri svoji osnovni poslovni viziji – kako biti boljši. Kako se učiti, kako življenjske lekcije vpeljati v svoje delo in kako biti ob vsem tem iskren;

prva do sebe, zatem pa tudi do naročnikov. Ob tem pa se naše delo povsem organsko razširja tudi na trg Velike Britanije (navkljub trenutni situaciji smo pravkar pričeli z oblikovanjem interjerja v okolici Londona), ki nas z novimi izzivi iz dneva v dan oblikuje v boljši, bolj prilagodljiv in hkrati drznejši biro.

Pripravila: Diana Blumer Košak, mag. inž. arh.

6 Stanovanje elegantnega udobja
Foto: Miran Kambič